

Formation of communicative competence in the process of teaching foreign languages as an effective approach to educational activity

Makhsuda ISRAILOVA¹

Tashkent State Dental Institute

ARTICLE INFO

Article history:

Received October 2022

Received in revised form

10 October 2022

Accepted 25 November 2022

Available online

25 December 2022

Keywords:

communicative competence,
teaching a foreign language,
skills,
pedagogical analysis of
literature,
information competence,
communicative approach.

ABSTRACT

This article analyzes the structural concepts, methods of formation and development of communicative competence in foreign language lessons, as well as some scientific and pedagogical research on the concept of communicative competence.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss6-pp160-164>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Chet tillarini o'qitish jarayonida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish o'quv faoliyatiga samarali yondashuv sifatida

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

kommunikativ
kompetensiya,
chet tilini o'qitish,
ko'nikma,
pedagogik adabiyotlar
tahlili,
axborot kompetensiyasi,
kommunikativ yondashuv.

Mazkur maqolada chet tili darslarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish va rivojlantirishning tarkibiy tushunchalari, usullari hamda kommunikativ kompetensiya tushunchasining ba'zi ilmiy va pedagogik tadqiqotlarining tahlili keltirilgan.

¹ PhD, Associate Professor, Head of "Latin language and Foreign languages" Department, Tashkent State Dental Institute.

Формирование коммуникативной компетенции в процессе обучения иностранным языкам как эффективный подход к учебной деятельности

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

коммуникативная компетентность, обучение иностранному языку, навыки, педагогический анализ литературы, информационная компетентность, коммуникативный подход.

В данной статье представлены структурные понятия, методы формирования и развития коммуникативной компетенции на уроках иностранного языка, а также анализ некоторых научно-педагогических исследований понятия коммуникативной компетенции.

Mamlakatlar va xalqlar o'rtasidagi madaniy va iqtisodiy aloqalarning rivojlanishi bilan chet tillarini o'rganishning roli va xorijiy tillarni biladigan mutaxassislariga talab ortib bormoqda. Bugungi kunda ta'limni rivojlantirishning eng muhim yo'nalishlari kompetentsiyaga asoslangan yondashuvdan foydalanishni o'z ichiga oladi. Gap shaxsning kommunikativ qobiliyatlarini, uning madaniy, ijtimoiy va axborot kompetentsiyalarini amaliy qo'llash bilan bog'liq ko'nikmalarni shakllantirish haqida ketmoqda. Ilmiy-pedagogik adabiyotlarda bu masala keng muhokama qilinadi, ammo Oliy ta'limda kognitiv yondashuv ustunlik qiladi va talabalar muvaffaqiyatli faoliyat uchun zarur bo'lgan asosiy kompetentsiyalarni rivojlantirish o'rniga katta hajmdagi ma'lumotlarni eslab qolishlari kerak bo'ladi.

So'nggi paytlarda chet tillarini o'rganish sohasida "kommunikativlik" va "kommunikativ yondashuv" tushunchalari ayniqsa keng qo'llanila boshlandi. Xorijiy metodik adabiyotlarda bu tushuncha tilni kommunikativ o'qitish yoki kommunikativ yondashuv deb yuritiladi. Keng ma'noda bu atamalar chet tilini o'qitishda shunday yondashuvni anglatadi, bunda muloqot, nutq sherigi bilan o'zaro ta'sir qilish jarayoni o'rganishning ham vositasi, ham maqsadi hisoblanadi.

Ta'limga bunday yondashuv o'tgan asrning 70–80-yillarida Yevropada ham, AQShda ham ko'plab mustaqil tadqiqotlar va ishlanmalar natijasida paydo bo'ldi.

Kommunikativ kompetentsiyaning asosiy tarkibiy qismi til ko'nikmalari, shuningdek, lingvistik va madaniy bilimlar asosida shakllanadi. Kommunikativ yo'nalish prinsipi o'qitishni to'g'ri tashkil etish, muloqotni amalga oshirish uchun turli tashkiliy shakllardan foydalanish zaruriyatini keltirib chiqaradi.

Kommunikativ kompetentsiyaning I.R. Altunina, V.I. Kashnitskiy, A.V. Molozhavenko, Yu.V. Mryakina, E.V. Prozorova va boshqa ko'plab mutaxassislarning ilmiy qiziqishlari doirasining turli jihatlarini ifodalaydi.

Biroq ilmiy va amaliy ishlarda kommunikativ kompetentsiyani fanlararo hodisa sifatida tahlil qilish natijalari deyarli topilmaydi. Shu sababli, biz kommunikativ kompetentsiyani, avvalambor, hodisa sifatida, so'ngra pedagogik toifa sifatida bosqichma-bosqich ko'rib chiqish kommunikativ kompetentsiyaning nazariy modelini va ushbu integrativ shaxsni shakllantirish tizimini yaratishga yordam beradi, deb hisoblaymiz.

Amaliy tilshunoslik va ta'lim sohasidagi mutaxassislar, ko'plab professional maqolalar va darsliklar mualliflari J. Richards va T. Rojers chet tilini kommunikativ o'qitish masalasiga o'z nuqtai nazarlarini bildiradilar. Ularning fikricha, kommunikativ tilni o'rgatish metodidan ko'ra ko'proq yondashuvdir. Ular til o'rganishning muayyan tamoyillari va maqsadlari yordamida til o'rganishga kommunikativ yondashuvni, o'quvchilarning tilni o'rganish usullarini, o'qitishda qo'llaniladigan vazifa va mashqlar turlarini, o'quv jarayonida o'qituvchi va o'quvchining rolini tavsiflaydi. Ushbu yondashuvga ko'ra, o'qitishning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- Kommunikativ prinsip: o'rganish haqiqiy muloqotni rag'batlantiradigan mashqlar orqali amalga oshiriladi;

- Kommunikativ vazifalar prinsipi: o'rganish qiziqarli va mazmunli vazifalarni bajarish uchun tildan foydalaniladigan mashqlar orqali amalga oshiriladi;

- Muhimlik va mazmunlilik tamoyili: o'rganish talaba mazmunli ishlatadigan til yordamida amalga oshiriladi. O'quv vazifalari o'quvchini haqiqiy va mazmunli muloqotga qanchalik faol jalb qilishiga qarab tanlanadi (til modellaridan shunchaki mexanik foydalanishdan farqli o'laroq).

“Kommunikativ kompetentsiya”ning bir qismi sifatida quyidagi elementlar ajratiladi:

- lingvistik (til tizimini bilish va bunday bilimlardan boshqa odamlarning nutqini tushunish va o'z fikrlarini ifodalash uchun foydalanish qobiliyati);

- ijtimoiy-madaniy (o'rganilayotgan til mamlakatining etnik-madaniy xususiyatlarini bilish, ona tilida so'zlashuvchilarning nutqi va nutqiy bo'lmagan xatti-harakatlari va bunday bilimlarga muvofiq nutq xatti-harakatlarini amalga oshirish qobiliyati);

- nutq (til yordamida fikrni shakllantirish va shakllantirish usullarini bilish va ularni og'zaki muloqot jarayonida qo'llash qobiliyati); diskursiv (og'zaki va yozma xabarlarni – nutqlarni qurish qoidalarini bilish, bunday xabarlarni qurish va muloqotchilar nutqida ularning ma'nosini tushunish qobiliyati);

- strategik(muloqot muammolarini hal qilishda eng samarali strategiyalardan foydalanish qobiliyati); mavzu (o'z bayonotini tashkil qilishda yoki muloqotchilarning bayonotlarini tushunishda mavzu ma'lumotlarini bilish);

- kompensatsion (og'zaki muloqot jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf etish qobiliyati);

- pragmatik (kommunikativ harakat shartlariga va topshirilgan vazifaga qarab fikrni ifodalashning eng samarali va to'g'ri usulini tanlash qobiliyati).

Chet tilining kommunikativ kompetentsiyasining individual komponentlarini rivojlantirish yondashuvlarini tushunish uchun chet tilini o'qitish tarixiga murojaat qilaylik. A.V. Miroyubov, I.V. Raxmanov, K.A. Ganshina, I.A. Gruzinskaya, Z.M. Tsvetkova, S.K. Folomkina, N.I. Gez, Yu.A. Jluktenko, R.A. Kuznets tomonidan olib borilgan xorijiy tillarni o'qitish metodikasi tarixi sohasidagi tadqiqotlar bizga imkon beradi.

Rus olimi, Lipetsk uslubiy maktabining asoschisi, pedagogika fanlari doktori E.I. Passov o'zining kommunikativ chet tili ta'limi nazariyasini yaratdi. Ushbu nazariyaga ko'ra, kommunikativlik tushunchasi ikki nuqtai nazardan ko'rib chiqiladi: nazariy, ya'ni toifa (konseptsiya) va amaliy (empirik), ya'ni texnologiya sifatida. Muloqotni ta'lim texnologiyasi yoki strategiyasi sifatida talqin qilgan E.I. Passov quyidagi xususiyatlarni aniqlaydi:

- Talabanning har qanday harakati va har qanday faoliyatiga motivatsiya;
- Talabanning har qanday harakati va faoliyatining maqsadga muvofiqligi;

talabanning barcha ishlarida shaxsiy ma'no mavjudligi;

Nutq-tafakkur faoliyati, ya'ni muloqot muammolarini hal qilish jarayonida doimiy ishtirok etish, kognitiv va kommunikativ fikrlashning doimiy aloqasi.

Muammolar va muhokama qilinadigan mavzularga shaxsiy munosabatni ifodalashni nazarda tutuvchi shaxsiy manfaatdorlik munosabati.

Muloqotning turli faoliyat shakllari bilan bog'liqligi – o'quv-kognitiv, ijtimoiy, mehnat, sport, badiiy, maishiy.

Muloqot qiluvchilarning o'zaro ta'siri, ya'ni harakatlarni muvofiqlashtirish, o'zaro yordam, bir-birini qo'llab-quvvatlash, ishonchli hamkorlik.

Uch bosqichda aloqa : hissiy, semantik va shaxsiy.

Funksionallik, ya'ni nutq materialini o'zlashtirish jarayoni doimo nutq birliklari shakliga nisbatan ustuvor bo'lgan nutq funksiyalari ishtirokida sodir bo'ladi.

Evristik materialni tashkil etish va uni o'zlashtirish jarayoni sifatida, o'zboshimchalik bilan yodlash va yodlangan narsalarni takrorlashni istisno qiladi.

O'quv materiallarining ob'yektiv xarakteristikasi sifatida mazmun va sub'yektiv xarakteristikasi sifatida informativlik;

O'quv materiallarini tashkil etish va taqdim etish usuli sifatida muammoli, og'zaki va og'zaki bo'lmagan muloqot vositalaridan foydalanishda ifodalilik.

Faqat barcha sanab o'tilgan parametrlarga rioya qilish va ulardan maqbul foydalanish o'quv jarayonini kommunikativ deb atash huquqini beradi. Aynan shu sifat modeli ushbu kontseptsianing asosini tashkil etadi.

Shunday qilib, chet tillarini o'rgatishning kommunikativ yondashuvi o'qituvchilarga o'zlarining haqiqiy hayotidan tasavvurga ega bo'lgan talabalar uchun qiziqarli suhbat mavzularidan foydalangan holda o'z darslarini qurishga, talabalarni jonli tilni o'rganishga, har qanday tilda muloqot qilishga undashga imkon beradi.

Xulosa o'rnida ta'kidlash lozimki, chet tillarini o'qitishning kommunikativ usuli ob'yektiv ravishda eng samarali deb aytishimiz mumkin va ushbu uslubning asosiy vazifalari:

– chet tilida muloqot vositasi sifatida gapirishga o'rgatish;

– chet tillarini o'rganishda haddan tashqari qiyinchilikning o'rnatilgan stereotiplarini buzish;

– talabalarni chet tilini doimiy o'rganish ob'yekti sifatida emas, balki zamonaviy inson uchun amaliy muloqot uchun qulay va zarur vosita sifatida ko'rib chiqishga o'rgatish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Passov E.I. Chet tilidagi nutqni o'rgatishning kommunikativ usuli. – M.: Akademia, 2005-yil.

2. Xomskiy N. Til va tafakkur. – M: O'quv adabiyoti. 1972-yil.

3. Savignon, Sandra J. "Kommunikativ tilni o'qitish". – London: Routledge, 2000. – 125–129-betlar.

4. Passov E.I. Kommunikativ chet tili ta'limi: madaniyatlar muloqotiga tayyorgarlik [Matn]: Umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'qituvchilari uchun qo'llanma / E.I. Passov; Minsk: Lexis, 2003. – 184 b.

5. Gorbatova T.N. Nolingvistik universitetda chet tilini o'qitish jarayonida kommunikativ-faol yondashuv / T.N. Gorbatova, A.V. Kudryashova, S.V. Rybushkin. – Yosh olim. – 2015. – No 10 (90) – B. 1139–1141.

6. M.N. Israilova, M.I. Obidova, “Foreign language in medicine”, O'quv qo'llanma, T., 2021-y.

7. Холмурадова Л.Э. (2012). Семейные ценности англичан, отраженные в английской фразеологической картине мира. Вестник Челябинского государственного университета, (5 (259)), 161–163.

8. Eshkuvatovna K.L., & Furkatovna S.D. (2022). The Analysis of the Usage of Lexical Transformations in the Translation of the Words Expressing the Concept “Hospitality”. European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630), 16, 101–104.

9. Эркинов С.Э. (2019). Формирование культурного общения на иностранном языке. Актуальные научные исследования в современном мире, (1-4), 140–143.

10. Эркинов С.Э. (2019). Основы теории терминологического поля относительно военно-профессиональной языковой сферы. хабаршысы, 3, 164.